

DE HERBEGROEIING VAN DE LAVAPROP OP DEN G. GALOENGGGOENG (PREANGER)

In aansluiting aan de studie van DE VOOGD over de nieuwe vegetatie op de lavastroom van den G. Batoer (deze jaargang p. 37) wil ik hier even iets vermelden van den G. Galoenggoeng.

In 1918 puilt dikvloeibare lava hier plaatselijk uit den op ± 1200 m boven zee gelegen kraterbodem omhoog en vormde een 150 m hoogen en 500 m breedten koepel, bekend als „de prop” (fig. 1).

In Mei 1940 bezocht ik deze en vond er een zeer merkwaardige vegetatie. De lavablokken van de zij-kanten zijn geheel en al bedekt met mos. De 7–10 cm dikke kussens vullen ook de spleten. Het gaan wordt er zodoende wel zeer riskant, daar men elk plekje grondig moet onderzoeken, alvorens er den voet op te zetten. Onder het mos ligt een kruimelige verweeringslaag, zoodat het mostapijt gemakkelijk loslaat.

In een maandrapport van Ir N. J. M. TAVERNE (bij den Vulkanologischen Dienst) wordt reeds in Februari 1922 vermeld, dat een dun moslaagje de prop bedekt. Verder vermeldt TAVERNE geen planten, doch KEMMERLING (Natuurk. Tijdsch. 1921, blz. 40) vond reeds in Jan. 1921 enkele varens.

Het mos is *Thysanomitrium Blumei* BROTH. (*Campylopus umbellatus* BAR.), hetzelfde, dat ik op de lava van 1840 op den G. Goentoer vond. Vermoedelijk was het dit mos, dat op dezen berg 19 jaar na de uitbarsting verspreid gevonden werd en dat 57 jaar er na de hoogste deelen met een dik tapijt bedekte.

15 jaar na de Kloet-eruptie vond CLASON daar op rotsen juist zoo'n tapijt van dit mos op 1400 m b.z.

In den Congo is op 1500 m b.z. een ander mos als pionier op lava gevonden.

De mos-phase, die ik in mijn studie over de herbegroeiing van den G. Goentoer (Ann. Jard. Bot. Buit. XLVIII, 1931) als eerste begroeiing voor hogere gebieden aannam, komt dus blijkbaar vrij regelmatig voor.

In de begroeiing van de Krakatau miste men deze, zoodat zij bij algemeene besprekingen over plantensuccessie in de tropen niet genoemd werd.

Trouwens, eigenlijk is de naam „mos-phase” fout, daar het slechts één bepaalde soort betreft. Als deze op Java ontbrak, zou er misschien heelemaal geen mos-phase voorkomen.

Het oligotrophe (voedselarme) milieu is voor mossen zeer geschikt, maar blijkbaar zijn er factoren (bestraling), welke mossen in het algemeen remmen als pioniers. In streken beneden 700 meter, zooals Krakatau, zijn er zelfs remmen voor *Thysanomitrium*. Al de genoemde mosvegetaties liggen boven 1100 m. Op den Goentoer is het mos op 800 m schaarsch en is dit altijd geweest. Op het hoogere deel van den Goentoer en den Galoenggoeng moet een vochtige zone met veel nevels hebben meegeholpen (in beide geconstateerd)¹⁾. Op den Batoer in Bali groeide op 13 jaar oude lava (1100 m b.z.) wat mos en op die van 34 jaar oud waren kussens aanwezig. Waarschijnlijk zal op Bali de scherpe droogteperiode een overheersching van het mos belemmerd hebben.

Tusschen de mossen groeien op de Galoenggoeng-prop reeds enkele andere planten, meestal weer dezelfde als op den Goentoer. Alles is er echter veel jonger, wat, gezien het leeftijdsverschil, niet te verwonderen is.

Over de moskussens kruipen de gewone *Lycopodium clavatum* en de platte *L. complanatum*; ook een enkele *Lycopodium squarrosum* verheft zich. Witte plekken in het groen zijn te danken aan een poederig korstmos.

Wendlandia glabrata is door enkele miezerige 1 meter hoge boompjes vertegenwoordigd, een enkele nog kleinere *Aralia* en *Ficus* zijn mede aanwezig, evenals wat *Melastoma*-struiken. In de spleten groeien enkele varens, waaronder alleen *Nephrolepis hirsutula* opvalt door aantal. Enkele andere epi-

Fig. 1. Lavaprop van den G. Galoenggoeng.

¹⁾ Volgens TAVERNE (Vulk. Med. 6, 1924, blz. 33) wordt uit de prop zelf waterdamp uitgestoot.

phytische orchideeën groeien weer op de blokken, zoals een *Bulbophyllum* en *Agrostophyllum*. Opvallend is echter, dat *Weinmannia Blumei* in vele gezonde boompjes van 2 meter hoogte voorkomen.

Ergens nabij den top groeit, geheel onbereikbaar, een vele meters hoge boom.

Het jonge bosch op den zandigen kraterbodem is veel verder gevorderd. Maar met de lavapioniers is deze vegetatie niet te vergelijken. Misschien was de grond hier kort geleden nog maagdelijk, maar het was reeds grond. De glagah (*Saccharum*) wildernis¹⁾, die hier een pionierbedekking vormde, is bezig te verdwijnen. Op sommige plaatsen zijn de exemplaren van *Ficus*, *Wendlandia*, *Saurauia* en *Weinmannia Blumei* reeds verschillende meters hoog.

Bandoeng, Juni 1940.

L. VAN DER PIJL.

¹⁾ Vermoedelijk is dit géén glagah = *Saccharum spontaneum* geweest, doch evenals op den G. Goentoer: *Neyraudia madagascariensis*. Daar werd het ten onrechte voor *Phragmites Karka* gehouden. De laatste heeft holle halmen, de andere 2 grassen bezitten gevulde. *Neyraudia* heeft echter een groene middennerf, terwijl die bij *Saccharum* bleek of wittig is — VAN STEENIS.

KORTE MEDEDEELINGEN

Zosterops montana. — Op p. 95 van dezen jg. wordt dit brilvogeltje als een soort vermeld, „die op West-Java ontbreekt”. Naar aanleiding hiervan deel ik mede, dat *Z. montana* door mij op een tweetal excursies, in 1923 en 1938, werd aangetroffen op den Papandajan. Op 17 Febr. 1923 verzamelde ik daar 3 ex., welke zich in onze collectie bevinden. De soort is op den Papandajan echter veel minder algemeen, dan op den Tjeremè, den Slamet, den Sindoro, den Lawoe en de hoge bergen in O.-Java.

Tot welk ras de Papandajan-vogels behoren, valt op grond van het door mij verzamelde — voor subspecifieke studie niet toereikende — materiaal nog niet met zekerheid te zeggen.

N.B. — *Z. montana* wordt reeds door KURODA voor W.-Java opgegeven. In zijn werk „Birds of the Island of Java”, vermeldt hij nl. op p. 127 (van dl. 1) onder *Zosterops chlorates sindorensis* (= *Z. montana sindorensis*): „I saw this bird at Soekaboemi, W. Java (18. & 19. v. 1929), Wanasarie, 4,000 feet (19. v.) and Ngamplang (common, 21. v.).” Het behoeft echter wel geen nader betoog, dat hier een verwarring heeft plaats gehad: KURODA's waarnemingen hebben natuurlijk betrekking op het gewone tuinbrilvogeltje, *Zosterops palpebrosa*.

M. BARTELS Jr.

Herten in het Tengger-gebergte. — Naar aanleiding van een zinsnede in het artikel van den heer A. C. V. VAN BEMMEL en diens echtgenoot in de Juni-aflevering van ons tijdschrift, luidende: „De heer GISIUS stelt overigens pogingen in het werk om herten uit te pooten”, vestigt de heer F. J. APPELMAN, opperhoutvester te Malang, de aandacht der Redactie en daarmee ook van onze lezers op het volgende.

„De bedoelde opmerking is onjuist, aangezien de herten met veel moeite, zorgen en kosten door den Dienst van het Boschwezen zijn aangekocht, getransporteerd en verzorgd; de bemoeienis van den heer GISIUS bestaat slechts in het geven van toestemming om de dieren voorloopig in de veekraal op te sluiten. De verzorging aldaar geschiedt ook steeds door personeel van het Boschwezen”.

Redactie.

Spin en bij. — Naar aanleiding van het artikeltje van Dr TOXOPEUS onder dezen titel in D.T.N. 29, 1940, blz. 69, zou ik gaarne het volgende willen opmerken. Onder de afbeelding van de spin stond „*Theridion spec.*” M.i. betreft het hier echter geen *Theridion* (kogelspinnetje), doch een „krabspin”. Tot deze groep (fam. Thomisidae) behoren ook de z.g. *Nepenthes*-spinnen (*Misumenops*, *Theridion* en *Thomisus* spp.) en de bekende *Misumena vatia* uit Europa, welke laatste soort knalgeel van kleur is op boterbloem, wit of wit met roodbruine vlekken op madeliefjes (*Bellis*) en *Chrysanthemum leucanthemum*. Ik heb mij in Zwitserland vaak zelf van deze kleur-camouflage van *Misumena* kunnen overtuigen.

M. BARTELS Jr.